

НАУКОВИЙ ДЕБЮТ

УДК 94(477.8):378.6(477)“1911/1921”

УЧАСТЬ ВАСИЛЯ ПОРАЙКА ТА БРАТІВ ГОЇВИХ
У РОБОТІ ФІЛІЇ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСЬКОГО СОЮЗУ
У М.СНЯТИН (1911–1921)

Андрій БОЙДА

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка, 57, 76000, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: boida29serpnia@gmail.com
DOI: 10.15330/gal.37.140-149
ORCID: 0000-0001-7062-1978

У статті проаналізовано маловідомі сторінки діяльності Василя Порайка та братів Юліана і Євгена Гоївих у філії Українського студентського союзу (УСС) м. Снятин у 1911–1921 рр. Простежено зміст і напрями роботи УСС у м. Львів. Розкрито форми практичної діяльності філії УСС у м. Снятин досліджуваного нами періоду. Показано внесок В. Порайка та братів Ю. і Є. Гоївих у розбудову цієї філії студентського молодіжного товариства. Відзначається, що секція УСС в м. Снятин відіграла одну з провідних ролей у пробудженні українського громадсько-культурного та політичного життя краю. В. Порайко та брати Ю. і Є. Гоїви в цьому осередку обстоювали інтереси студентства та доклали чимало зусиль до розвою культурно-просвітницького життя українців Снятинщини і Покуття. Ця діяльність стала вагомим етапом у становленні їх як особистостей, поглибленні дружби та взаємодії.

Ключові слова: Український студентський союз, Покуття, місто Снятин, Галичина, філія, “Просвіта”, Василь Порайко, Юліан Гоїв, Євген Гоїв, Українські січові стрільці, Українська Галицька армія.

Вивчення постатей на рівні історичної регіоналістики сьогодні є однією з найбільш перспективних ланок наукової і науково-популярної роботи кожного дослідника. Останнім часом особливий інтерес краєзнавців прикуто до дослідження маловідомих історичних осіб Прикарпаття, зокрема Покуття і Снятинщини, першої половини ХХ ст. Адже, порівняно з біографіями таких видатних діячів краю, як Василь Стефаник, Марко Черемшина, Василь Касіян, Сень (Семен) Горук, Ярослав Лукавецький, Василь Андрусяк, Осип Зінкевич, Микола Плав'юк та ін., губляться не менш цікаві життєписи інших історичних постатей. Це не лише громадсько-політичні діячі, а й військові, священники, вчителі та талановиті представники інтелігенції з інженерною освітою.

Серед таких призабутих постатей є троє братів Гоївих (Юліан (1894–1937), Євген (1899–1953) і Омелян (1901 – після 1961) та наречений їхньої старшої сестри Ольги – відомий громадсько-політичний діяч радянської України міжвоєнної доби Василь Порайко (1888–1937).

Близькість В. Порайка з родиною Гоївих пов'язана його з останніми роками перебування на рідній Снятинщині впродовж 1910–1914 рр. Василь Порайко зблизився зі званою на той час міщанською родиною дяка Івана Гоїва (1860–1952) – відомого диригента міського та церковного хорів м. Снятин, співзасновника місцевих осередків товариств “Просвіта” й “Боян”. Потенційне одруження Василя Порайка з донькою Івана Гоїва Ольгою могло посприяти розвитку його кар'єри та покращенню матеріального становища. Однак В. Порайко був близьким для родини Гоївих не з корисливих, а радше зі щирих дружніх почуттів. Його відносини з Ольгою, як і з кожним з трьох молодших братів, заклали чудовий фундамент для їхньої тісної взаємодії в 1912–1914 та 1920–1937 рр. Одним зі своєрідних майданчиків плідної співпраці на громадсько-культурній ниві стала робота у філії (секції) УСС у м. Снятин.

Мета статті – проаналізувати маловідомі сторінки діяльності Василя Порайка та братів Юліана і Євгена Гоївих у філії УСС м. Снятин упродовж 1912–1921 рр. Досягнення мети перед-

бачає вирішення таких завдань: простежити зміст і напрями роботи УСС у м. Львів; розкрити форми практичної діяльності філії УСС у м. Снятин; показати внесок В. Порайка та братів Ю. і Є. Гоївих у розбудову цієї філії студентського молодіжного товариства.

Основу джерельної бази статті становлять неопубліковані матеріали архівних і бібліотечних установ України, зокрема Центрального державного історичного архіву України у м. Львів (ЦДАЛ України), Державного архіву Харківської області (Держархів Харківської обл.), архіву Управління СБУ в Івано-Франківській області (АУ СБУ І.-Ф.), Івано-Франківського краєзнавчого музею (ІФКМ).

Цінними є виявлені архівні документи ф. 400 “Український студентський союз, м. Львів” ЦДАЛ України. Так, у справі 26 цього фонду містяться матеріали про діяльність філії УСС в м. Снятин, зокрема про участь у його роботі досліджуваних нами діячів¹. В архівних справах ф. 348 “Товариство «Просвіта», м. Львів” ЦДАЛ України містяться документи про участь В. Порайка в роботі філії товариства “Просвіта” в м. Снятин окресленого нами періоду². У рукописному фонді ІФКМ віднайдені особисті документи В. Порайка гімназійного й університетського часів (1901–1914) та інші суміжні з досліджуваною нами проблемою матеріали, що стосуються трьох братів Гоїв, які були членами філії УСС у м. Снятин³. Архівно-кримінальні справи, виявлені на Юліана Гоїва – в Архіві УСБУ в Івано-Франківській області⁴ та Омеляна Гоїва – у Держархіві Харківської обл.⁵, доповнюють зміст викладу матеріалу статті.

У сучасній українській історіографії достатньо багато публікацій про діяльність УСС досліджуваного нами періоду. Зокрема, це праці Ігоря Гурака⁶, Романа Ковалюка⁷, Миколи Крикуна⁸, Романа Кузьміна⁹, Івана Хоми¹⁰ та ін.

Однак жоден із дослідників особі не звертав уваги на роботу філії УСС у м. Снятин. Епізодично торкалися вивчення участі Василя Порайка та братів Юліана і Євгена Гоївих у

¹ Центральный державный исторический архив Украины, м. Львів (далі – ЦДАЛ України). Ф. 400: Український студентський союз, м. Львів. Оп. 1. Спр. 26: Звіт про діяльність за 1911–1921 рр. : статистична відомість та інші документи секції в м. Снятин. 13 арк.

² ЦДАЛ України. Ф. 348: Товариство “Просвіта”, м. Львів. Оп. 1. Спр. 5120: Листування з філіалом в Снятині про заснування нових читалень, проведення загальних зборів, сплату членських внесків та інші організаційні питання. 1909–1926 рр. 238 арк.; Спр. 5122: Звіти про діяльність філіалу в Снятині. 1909–1938 рр. 92 арк.

³ Івано-Франківський краєзнавчий музей (далі – ІФКМ). Дп-2722: Снятинська міщанська родина Гоїв та наречений старшої доньки Ольги В. Порайко (крайній зліва). 9 жовтня 1913 р.

⁴ Архів Управління служби безпеки України в Івано-Франківській області (далі – ГДА СБУ ІФО). Ф. 5. Спр. 15177-П. Т. 2: Слідча справа по обвинуваченню Юліана Івановича Гоїва. 125 арк.

⁵ Державний архів Харківської області (далі – Держархів Харківської обл.). Ф. Р-6452: Карні справи громадян, репресованих позасудовими органами м. Харків та Харківської області. Оп. 1. Спр. 7883: Архівно-кримінальна справа Гоїва (Гоева) Омеляна Івановича. 90 арк.

⁶ Гурак І. Ф. “Молода Україна”: студентство в суспільно-політичному житті Галичини (60-ті рр. XIX – початок XX ст.). Івано-Франківськ : Видавництво ПП Третяк І. Я., 2007. 280 с. Його ж: Український Студентський Союз: заснування та діяльність до Першої світової війни. *Питання історії України*. Чернівці, 2003. Т. 6. С.117–120.

⁷ Ковалюк Р. Т. Національно-патріотичний рух студентської молоді Львівської політехніки (друга половина XIX – перша половина XX ст.). Львів : НУ “Львівська політехніка”, 2003. 200 с.; Його ж: Український студентський рух на західних землях. XIX–XX ст. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2001. 420 с.

⁸ Крикун М. Студентські організації Львівського університету на початку XX ст. (1900–1914 рр.). *Lwów – miasto, społeczeństwo, kultura. Studia z dziejów Lwowa* / red. H. Żaliński, K. Rarolczak. Kraków : Wyd. Naukowe WSP, 1998. Т. II. S. 205–214.

⁹ Кузьмін Р. Я. Український студентський союз: центральний координаційний орган студентських товариств Галичини в 1909–1914 роках. *Гілея* : науковий вісник. 2016. Вип. 110. С. 46–51.

¹⁰ Хома І. Євген Коновалець і Український студентський союз. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Історія*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. Вип. 1, ч. 2. С. 100–104.

діяльності цієї філії товариства діаспорні дослідники Михайло Бажанський¹¹ і Ярослава Базалі (Глорія Гоїв)¹².

УСС – це консолідуюча українська молодіжна організація, яка виникла за результатами роботи I Всеукраїнського студентського з'їзду (конгресу), що відбувся у м. Львів 11–14 липня 1909 р. Прикметно, що серед його 500 учасників, які зібрались 11 липня в залі єврейського товариства “Jad Charusim”, а 12–14 липня – у залі львівської філії товариства “Сокіл”, було і 12 представників з підросійської України¹³.

Організацію було зареєстровано 15 вересня 1909 р. Міністерством внутрішніх справ Австро-Угорської монархії, яке затвердило статут УСС. Незабаром, дозвіл на заснування УСС було отримано і від Галицького намісництва в м. Львів через окремих рескрипт від 24 вересня 1909 р.¹⁴

Серед провідних завдань новоутвореного студентського товариства було: утворення читалень і бібліотек при секціях (філіях); написання публікацій наукового і художнього жанру в періодичних та неперіодичних часописах; проведення активної просвітницької і культурно-розважальної діяльності, зокрема через театральні постановки, організацію творчих вечорів та вечорниць і т. д.; організація підготовчих курсів для майбутніх учнів початкових шкіл та гімназій; здійснення збору статистичних відомостей про стан шкільництва і вищої освіти в Галичині та публікація їх у пресі; популяризація ідей студентського товариства через роботу окремих комісій (організаційна, відчитова, драматична, видавнича, просвітня); формування нових секцій на місцях та здійснення контролю за якістю їх роботи; пошук контактів з іншими студентськими організаціями на території Австро-Угорщини¹⁵.

Практична площина діяльності товариства поступово виходила за рамки з'їздів та декларованих ними рішень. Стало очевидним, що, з набранням вагомості організації для українців по обидві сторони кордону, УСС потребував більш публічних та рішучих кроків у своїй діяльності. У якомусь сенсі це мало репрезентуватись через продовження студентських страйків, які відбулися в 1890–1900-х рр. Кризь їх призму українські студенти намагались протистояти більшій колонізації освіти та вибороти для себе права на навчання у Львівському університеті імені Яна Казимира українською мовою.

У цьому контексті найбільш важким для УСС та й загалом для всього українського студентства виявився день 1 липня 1910 р. Опісля короткого зібрання у залі товариства “Сокіл” у м. Львів українські студенти провели несанкціонований мітинг в одній із навчальних аудиторій Львівського університету. У відповідь на спробу українців провести мирний мітинг за свої права, польські студенти розпочали протидіяти його проведенню¹⁶.

Міжнаціональне протистояння дійшло до відвертої збройної сутички і як наслідок – загинув український студент Адам Коцко. Поранених студентів не бракувало з обох боків барикад – лише з українського боку їх було понад десяток. Наспіла на протистояння поліція заарештовувала лише українців. З приміщення головного корпусу університету було взято під конвой 300 українських студентів. Згодом, за результатами попереднього слідства львівської поліції, 127 студентів було віддано під варту. Серед тих 127 (за іншими даними – 128) студентів, які перебували у слідчій в'язниці, був і Василь Порайко. Його було затримано при спробі втекти з місця мітингу. В грудні 1910 р. до крайового суду передали справу на 101 українського

¹¹ Бажанський М. Відновлення Української Держави 1918 року. Детройт, 1979. 88 с. Його ж: Євген Гоїв. Снятин. Зв'язковий земляків міста Снятина і околиць. 1970. Ч. 4. С. 13–15; Творчий динамізм патріотизму моїх земляків. Гаслова енциклопедія. Детройт, 1983. 260 с.; Вічно житимуть... Постаті від зарання історії, аж до найновіших часів: Біографічний словник. Детройт, 1984. 525 с.

¹² Базалі Я. Свідома Родина (у двадцятиліття смерті Івана Гоїва). *Снятин. Зв'язковий земляків міста Снятина і околиць*. 1972. Ч. 7. С. 18–20.

¹³ Кузьмин Р. Я. Український студентський союз: центральний координаційний орган студентських товариств Галичини в 1909–1914 роки... С. 47.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Хома І. Євген Коновалець і Український студентський союз... С. 102.

¹⁶ Гурак І. “Молода Україна”: студентство в суспільно-політичному житті Галичини (60-ті рр. XIX – початок XX ст.)... С. 224–225.

студента, де, окрім В. Порайка, був і Л. Курбас, Д. Вітовський, О. Букшований та кілька інших відомих постатей, згодом активних учасників українського національного руху¹⁷.

Судовий процес, який відбувся над українськими студентами в період з 14 лютого по 4 червня 1911 р., виявився не зовсім гуманним як щодо В. Порайка, так і до Д. Вітовського – вони отримали присуд на короткострокове тюремне ув'язнення за § 85 п. б. (ушкодження чужої власності) та § 8 (публічне насильство) кримінального кодексу Австро-Угорщини. Згодом, за кожного з них захисниками в липні того ж року була внесена застава і їх випустили з-під варти. Слід зауважити, що якщо Д. Вітовський продовжив навчання у м. Краків, то В. Порайко, попри рішення дисциплінарної комісії Львівського університету ім. Яна Казимира, спільно з Д. Вітовським був відрахований у січні 1912 р. Щоправда, восени того ж року відновив навчання у тому ж закладі¹⁸.

Звісно, що історія з боротьбою за український університет як для УСС, так і для В. Порайка могла б закінчитись на “процесі 101” у м. Львів. Однак зважаючи на те, що українське студентство не збиралось поступатись наступу польських сил на їхні права, боротьба за це надважливе питання активно продовжувалась і в 1912–1914 рр.

Оскільки УСС були потрібні люди на місцях для поширення своїх ідей, від середини 1911 р. розпочався процес відкриття повітових та міських філій організації. Серед найбільш активних секцій УСС необхідно виокремити осередки в містах Львові (енергійністю у своїй праці відзначалися 2-га та 4-та секція), Перемишлі, Рогатині, Стрию, Ярославі, Тернополі, Товстому, Станиславові та ін. Осібно звернемо увагу на діяльність секції УСС у м. Снятин протягом 1911–1921 рр. Саме тут свою активну громадсько-політичну роботу проводили В. Порайко та його однодумці брати Юліан і Євген Гоїви.

Секція УСС в м. Снятин було утворена 1 листопада 1911 р. Перший звіт товариства, який завізований 13 лютого 1912 р. в м. Снятині головою секції студентом-правником із с. Карлів Снятинського повіту (нині с. Прутівка Снятинської міської територіальної громади Коломийського району Івано-Франківської обл.) Василем Фроляком та секретарем секції, студентом-правником з с. Устя-над-Прутом (нині с. Устя цієї ж міської територіальної громади) того ж повіту Василем Порайком, датується листопадом 1911 – січнем 1912 рр. Згідно з цим документом, останні надзвичайні збори секції в 1911 р. відбулись 8 листопада. Фінансовий стан каси (бюджету) секції становив 11 корон¹⁹.

На той період у секції налічувалося 15 членів, з них числі п'ять постійно проживали в м. Снятин та на території повіту. Протягом вказаного періоду, трьома представниками секції УСС в повіті було проведено 15 відчитів (публічних виступів. – А. Б.) перед селянами сіл Снятинського повіту – Устя-над-Прутом, Ганьківці, Орелець, Вовчківці, Любківці та ін. Зокрема, 10 відчитів на тему “Історія України-Руси” виголосив студент Василь Костащук, один відчит на тему “3 перспектив будучності про кінець світа” в с. Устя-над-Прутом промовив студент Іван Дутчук. Василь Порайко виголосив чотири відчити на тему “Садівництво” в с. Устю-над-Прутом та с. Вовчківці, а в с. Кобаки Косівського та в с. Новоселиця Снятинського повітів виступив на тему “Продаж худоби на віденським торзі”²⁰.

Поряд із цим, В. Порайко провів люстрації читалень товариства “Просвіта” в селах Снятинського повіту: Усті-над-Прутом, Тулові, Вовчківцях, Орельці та Любківцях. У с. Устя-над-Прутом та в с. Тулова провів загальні збори читалень цього товариства. Як активний член Української радикальної партії, В. Порайко з 1908 р. брав участь у селянських вічах у справі виборчої реформи до Галицького крайового сейму в селах Видинів, Вовчківці, Белелуя, Устя-над-Прутом та Орелець Снятинського повіту²¹. Цікаво, що, окрім початку діяльності в секції УСС в м. Снятин, наприкінці того ж 1911 р. В. Порайко на посаді контролера увійшов до керів-

¹⁷ Масовий процес українських студентів перед польським судом. *Діло*. 1911. 8 марта (23 лютого). Ч. 52. С. 3–4.

¹⁸ Гурак І. Український Студентський Союз: заснування та діяльність до Першої світової війни ... С. 118.

¹⁹ ЦДІАЛ України. Ф. 400. Оп. 1. Спр. 26. Арк. 3.

²⁰ Там само. Арк. 6 зв.

²¹ Там само. Арк. 3.

ного складу філії товариства “Просвіта” в м. Снятин. Серед його повноважень було здійснення контролю над роботою читалень “Просвіти” в селах Будилів, Устя, Орелець, Тулова, Вовчківці, Любківці, Альбінівка (нині с. Шевченкове Заболотівської селищної територіальної громади Коломийського району Івано-Франківської обл.), а також очолював роботу “відчитової” секції філії “Просвіти” в м. Снятин²².

Наступний звіт секції УСС у м. Снятині підписаний також В. Фроляком та В. Порайком і стосувався періоду діяльності осередку від 1 лютого до 15 травня 1912 р. До Головної ради УСС у м. Львів звіт надійшов 9 червня того ж року. Протягом означеного періоду найбільше відчитів було в секретаря секції В. Порайка. За цей час він виголосив свої виступи 18 лютого в с. Устя-над-Прутом та 17 березня в с. Будилів на тему “Спілки та їхнє значіння”. 31 березня того ж року В. Порайко заклав кружок (осередок. – А. Б.) товариства “Рідна школа” в с. Устя-над-Прутом, а 12 травня – у с. Тулуків та с. Олешків Снятинського повіту. Під час відкриття цих осередків він виголосив реферат на тему розвитку українського шкільництва на території краю²³.

Отже, головним активістом снятинської секції УСС протягом першого півріччя її діяльності був В. Порайко. Обраний секретарем осередку товариства в листопаді 1911 р., він знашов для себе нові можливості для обстоювання позицій появи в Галичині українського університету та захищав інтереси українства через діяльність осередків товариства “Просвіта” і “Рідна школа” на Снятинщині.

Зауважимо, що у віднайденій нами архівній справі 26 фонду 400 ЦДІАЛ України немає відомостей про діяльність секції в 1913–1914 рр. Сказати про те, що вона припинила свою активну працю у вказаний період, не можемо. Проте діяльність секції УСС у м. Снятин протягом 1912 р. ми можемо проаналізувати повністю. Зокрема, у третьому квартальному звіті осередку товариства за 15 травня – 15 серпня 1912 р. (складений керівництвом секції 26 серпня того ж року) дізнаємося, що, як і у двох попередніх підзвітних періодів, провідним функціонером секції залишався В. Порайко. Протягом третього підзвітного періоду, влітку 1912 р., із рефератами щодо потреби українців мати власний університет у м. Львів він виступив на селянських вічах у с. Підвисоке (16 червня), с. Вовчківці (23 червня), м. Снятин (30 червня) та в с. Карлів (7 липня). Силами художньої самодіяльності секції було поставлено театральну виставу “Ой не ходи Грицю” М. Старицького, яку зіграли 28 липня в с. Стецева, 4 серпня – м. Снятин, 11 серпня – с. Красноставці, 18 серпня – с. Тулова Снятинського повіту²⁴.

Представники снятинської секції не мали багато відчитів у третьому кварталі через те, що вони були зайняті організацією шостого загальнокрайового січового свята в Снятині. Воно відбулося у місті та його передмісті Балки 14 липня 1912 р. за участю кількох тисяч чоловік. Серед запрошених були представники польських і чеських партій, делегати чеських і словацьких молодіжних товариств “Сокіл”, але особливу увагу викликав “гість із Запоріжжя”, делегат “Просвіти” з села Мануйлівка Катеринославської губернії Хома Сторубель. За спогадами засновника товариства “Січ” Кирила Трильовського, у підготовці до свята брав участь і В. Порайко²⁵.

24 серпня 1912 р. відбулися загальні збори секції УСС у м. Снятин, на яких обрано нове керівництво. Зокрема, посаду секретаря секції зберіг В. Порайко, а заступниками віділового (голови секції) стали два Юліани – Карп’юк (навчався в одному з університетів м. Відень) та Гоїв (щойно поступив у Технічний університет м. Брно)²⁶.

Останній архівний документ про роботу секції УСС у м. Снятин довоєнного періоду датований 29 жовтня 1912 р. Йдеться про щорічний квестіонар – опитувальник із 16 запитань щодо роботи секцій у регіонах, який направлявся до Головної ради УСС у м. Львів. У квестіонарі була представлена робота секції протягом одного адміністративного року – з 1 листопада

²² ЦДІАЛ України. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 5120. Арк. 28; Спр. 5122. Арк. 1, 18, 43–44.

²³ Там само. Ф. 400. Оп. 1. Спр. 26. Арк. 1.

²⁴ Там само. Арк. 2.

²⁵ Трильовський К. Про полковника Дмитра Вітовського (з моїх споминів). *Свобода*. 1936. 3 листопада. Ч. 257. С. 2.

²⁶ ЦДІАЛ України. Ф. 400. Оп. 1. Спр. 26. Арк. 9.

1911 р. до 1 листопада 1912 р. Протягом року в секції відбулися зміни щодо керівного складу, два члени секції покинули її і водночас ще два були прийняті до неї. Окрім уже проаналізованих вище відчитів, участі в селянських вічах, реферуваннях, поставленій театральній виставі й концерті, а також у підготовці до загальнокрайового січового свята в липні 1912 р. в м. Снятин, секційна рада протягом 1912 р. провела п'ять засідань (перше – 1 листопада 1911 р., останнє, згідно зі звітом, – 5 квітня 1912 р.). Касовий звіт протягом року склав 62 крони. Бібліотека секції становила 110 книг²⁷.

Характеризуючи життєві траєкторії Василя Порайка та Юліана Гоїва напередодні Першої світової війни, слід зауважити, що протягом 1910–1911 рр. В. Порайко навчався два семестри на правничому факультеті Чернівецького університету імені Франца Йосифа, а 1911–1914 рр. завершував здобувати вищу освіту з цієї спеціальності у Львівському університеті імені Яна Казимира. Своєю чергою, Ю. Гоїв у 1912 р. став студентом механічного факультету Технічного університету в м. Брно (нині Чехія), де здобував фах інженера-хіміка, але через початок Першої світової війни в серпні 1914 р. не завершив навчання. На початку війни Юліан Гоїв вступив до лав легіону Українських січових стрільців, у той час як Василь Порайко під час мобілізації був призваний до австро-угорської армії, відповідну військову підготовку пройшов у австрійській провінції Штирія. Обидва діячі потрапили в російський полон у 1915 р. і на рідну малу Батьківщину більше не повертались²⁸.

Після завершення Першої світової війни та визвольних змагань у Галичині, секція УСС в м. Снятин відновила свою роботу наприкінці 1920 р. Цьому сприяло як активне повернення колишніх фронтовиків до мирного життя, так і їх потреба в закінченні здобуття вищої освіти. Серед таких колишніх військових старшин був і молодший брат Юліана Гоїва – сотник 1-ї бригади Українських січових стрільців та Української Галицької армії Євген Гоїв (1899–1953). Спільно зі шкільними товаришами А. Тофаном, А. Задуровичем та Р. Сімовичем, Євген Гоїв відновив роботу повітової секції УСС, яка існувала в місті впродовж 1920–1924 рр. Відновлення секції відбувалось у надважких умовах для українського населення в окупованій Другою Річчю Посполитою Східній Галичині.

У звіті до Головної ради УСС у м. Львів за 25 липня 1921 р. про проведення надзвичайних зборів днем раніше, 24 липня, містяться підписи голови секції А. Тофана та секретаря зборів Є. Гоїва²⁹. Власне на цій збірці було обрано новий керівний склад секції УСС у м. Снятин: А. Тофан (голова), В. Мурмилюк (заступник голови), Є. Лисняк (секретар) та М. Никифорук (касир), В. Костащук та І. Довганик (заступники виділових), І. Пішак, Л. Берлад та І. Юрійчук (члени контрольної комісії). Усі молоді люди, окрім студента рільничої спеціальності І. Юрійчука, були студентами-правниками. Кількість членів осередку товариства значно збільшилася. Станом на 1921 р., налічувалося 49 студентів та студенток, тоді як у 1912 р. – 15 осіб³⁰.

31 липня 1921 р. секція УСС в м. Снятин направила підготовлену резолюцію до керівництва товариства в м. Львів на знак протесту проти свавілля польської влади щодо здобуття студентами української вищої освіти на території краю. У ній виокремлено вісім пунктів: 1) констатовано факт польської окупації Галичини та перетворення утравквістичного (двомовного) Львівського університету на виключно польський заклад, що унеможливило українським студентам здобувати в нім знання українською мовою; 2) представники секції вимагали від польського уряду повернення утравквістичного статусу для Львівського університету та зняття всіх можливих перепон для навчання українців у закладах вищої освіти м. Львів; 3) секція УСС у м. Снятин радо вітала ініціативи щодо заснування приватних університетських курсів за час відсутності мати власний український університет у м. Львів та інші заклади вищої освіти на території краю; 4) секція УСС в м. Снятин, підтримуючи ініціативу Головної ради УСС, зівзвала усі українські політичні й освітні кола та студентські організації відмовитись від будь-якої спів-

²⁷ ЦДІАЛ України. Ф. 400. Оп. 1. Спр. 26. Арк. 6–9.

²⁸ ГДА СБУ ІФО. Ф. 5. Спр. 15177-П. Т. 2. Арк. 10–12.

²⁹ ЦДІАЛ України. Ф. 400. Оп. 1. Спр. 26. Арк. 10.

³⁰ Там само.

праці з керівництвом львівських вишів; 5) закликано українських студентів покидати навчання в університетах на знак протесту проти свавілля польської влади; 6) підготовлено звернення до українських студентів закордоном із закликом їх до солідарності між собою та з проханням активно виступати перед іноземцями про потребу української молоді мати власний університет у м. Львів; 7) зівано випускників-українців закладів вищої освіти до солідарності та сприяння молоді не складати жодних державних іспитів на знак протесту проти порушення прав українських студентів; 8) секція зобов'язувалась просити українську громадськість у краї та закордоном боротися за появу українського університету в м. Львів і спільно з молоддю поборювати кожного, хто стоїть на шляху природних прав українців на здобуття вищої освіти. Цей документ був підписаний головою секції УСС в м. Снятин М. Григорійчуком та секретарем В. Костинюком³¹.

Український діаспорний дослідник Михайло Бажанський вважає, що секція УСС в м. Снятин проіснувала до 1924 р. Документів про діяльність секції в 1922–1924 рр. не збереглося. Разом з тим відомо, що в 1922 р. на зборах секції брав участь український письменник Марко Черемшина, який у промові висловився так: “Віддайте народові свої молоді серця і розум, а тоді народ вас зрозуміє і піде вам назустріч”³².

Попри те, що з 1922 р. польська влада почала йти на часткові поступки та приймати українських студентів до своїх вишів, боротьба українців у цій освітній сфері продовжувалася. Зокрема, Євген та Омелян Гоїви, підтримуючи шостий пункт резолюції секції УСС в м. Снятин та здобуваючи освіту в Чехословаччині, наприкінці березня 1923 р. у м. Празі взяли участь у багатолюдній українській політичній демонстрації. На початку колони група українських мітингарів несла транспарант з написом чеською мовою, яка українською звучала так: “Геть польську окупацію з української землі!”. Фотографію з місця події брати Гоїви надіслали до своєї сестри Наталії Гоїв (у заміжжі – Олійник). Згодом, у 1923–1928 рр., Омелян Гоїв брав активну участь у роботі українських студентських організацій, зокрема в “Громаді”, яка стояла на засадах політичних ідей Михайла Драгоманова³³.

Після 1928 р. шляхи братів Омеляна та Євгена Гоївих остаточно розійшлися – перший успішно переїхав до УСРР за сприяння друга родини, генпрокурора та нарком'юста республіки Василя Порайка. Завдяки листу Ольги Гоїв до колишнього нареченого Василя Порайка, Омелян зміг отримати прискорений дозвіл для виїзду в УСРР та влаштуватися за здобутою в м. Прага спеціальністю лісничого в Шарівському лісництві Богодухівського району Харківської області. У червні 1941 р. його арештували за сфабрикованою справою і до 1951 р. О. Гоїв відбував покарання в одному з концтаборів Казахстану. На Харківщину він зміг повернутись лише після своєї реабілітації в 1956 р. Після 1961 р. відомостей про О. Гоїва немає³⁴. Діяльність Омеляна Гоїва в лавах легіону Українських січових стрільців та Української Галицької армії в 1917–1919 рр., його студентська активність у Чехословацькій Республіці в 1923–1928 рр., а також історія довкола його переїзду до УСРР та репресій супроти діяча в червні 1941 р. заслуговують окремої публікації.

Доля Євгена Івановича Гоїва (1899–1953) виявилася кращою. За польської, першої радянської та німецької окупацій Галичини він успішно працював управителем цукрових заводів у с. Велика Березовиця на Тернопільщині і в м. Ходорів на Львівщині. Після 1944 р. і до кінця своїх днів Є. Гоїв проживав спільно з родиною в еміграції в м. Детройт (США)³⁵.

Набагато трагічнішими були долі поручника УСС, майора РСЧА Юліана Гоїва (27.04.1894–10.12.1937) та заступника голови Ради народних комісарів (РНК) УСРР/УРСР, екс-командарма Червоної Української Галицької армії (ЧУГА) (1920) Василя Порайка (12.10.1888–25.10.1937). Зокрема, санкціоновані в м. Москва арешти В. Порайка 13 серпня 1937 р. в м. Київ

³¹ ЦДІАЛ України. Ф. 400. Оп. 1. Спр. 26. Арк. 13.

³² Бажанський М. Творчий динамізм патріотизму моїх земляків... С. 160.

³³ Держархів Харківської обл. Ф. Р-6452. Оп. 1. Спр. № 7883. Арк. 44–46.

³⁴ Там само. Арк. 79.

³⁵ Бажанський М. Євген Гоїв... С. 15.

та Ю. Гоїва 22 вересня того ж року в м. Харків призвели до їх загибелі в контексті сфабрикованих кримінальних справ проти вищого партійного та військового керівництва УРСР³⁶.

Українська політична демонстрація в м. Прага, ЧСР. Кінець березня 1923 р. В демонстрації взяли участь Євген та Омелян Гоїви. Джерело: Івано-Франківський краєзнавчий музей. ДП – IV – 818.

Колишній командарм ЧУГА, генпрокурор УСРР та заступник голови РНК УСРР/УРСР В. Порайко був розстріляний у м. Києві 25 жовтня 1937 р. та ймовірно є похованим в урочищі Биківня на лівому березі столиці. Майора РСЧА Ю. Гоїва було страчено 10 грудня 1937 р. в м. Харків, але навіть імовірне місце поховання колишнього січовика залишається невідомим. Слід зауважити, що якщо В. Порайко був реабілітований посмертно 26 березня 1957 р., то в ході перевірки (перегляду) справи на Ю. Гоїва в м. Москва в 1954–1955 рр. колишнього січовика та майора РСЧА реабілітовано не було³⁷.

Таким чином, заснований восени 1909 р. Український студентський союз у м. Львів був першою консолідуючою організацією для української студентської молоді в Галичині. Її діяльність мала загальнонаціональний характер, адже в її лавах було багато наддніпрянців з підросійської України, зокрема перший голова УСС М. Залізняк.

Для реалізації практичних кроків у просвітницькій, культурно-розважальній, видавничій, освітній та інших сферах діяльності УСС формувала мережу секцій (філій) товариства на місцях. Один із таких осередків УСС в 1911–1924 рр. (з перервами) діяв у м. Снятин. Нами з'ясовано, що ця секція УСС була утворена 1 листопада 1911 р. після “процесу 101” у м. Львів. Серед її засновників та активних членів були Василь Порайко та брат його нареченої Ольги Юліан Гоїв, а за доби польської окупації в 1920–1921 рр. діяльність секції УСС у м. Снятин відновлював молодший брат Юліана та Ольги Гоївих Євген. Секція УСС в м. Снятин – як в австрійський, так і в польський період – відіграла одну з провідних ролей у пробудженні українського громадсько-культурного та політичного життя краю. Вона була своєрідним підготовчим майданчиком для подальшої самореалізації у публічному професійному просторі для В. Порайка та братів Гоїв. Ця діяльність стала вагомим етапом у становленні їх як особистостей, поглибленні дружби та взаємодії.

У майбутньому вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на характеристику відносин між цими діячами в 1912–1937 рр. Для цього доречно здійснювати пошук раніше не відомих

³⁶ Бойда А. Причини фізичної ліквідації Василя Івановича Порайка в 1937 р. *Сіверянський літопис*. 2022. № 4. С. 109–113.

³⁷ ГДА СБУ ІФО. Ф. 5. Спр. 15177-П. Т. 2. Арк. 125.

архівних матеріалів, спогадів, фотографій, газетних публікацій досліджуваного періоду. Корисними є також записи спогадів у нащадків В. Порайка та родини Гоївих.

**PARTICIPATION OF VASYL PORAYKO AND THE GOYIV BROTHERS IN THE WORK
OF THE BRANCH OF THE UKRAINIAN STUDENT UNION
IN SNIATYN (1911–1921)**

Andrii BOIDA

*Vasyl' Stefanyk Precarpathian National University,
Department of History of Ukraine and Methods of Teaching History,
57, Shevchenko St., 76018, Ivano-Farnikvsk, Ukraine
e-mail: boida29serpnia@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7062-1978*

The article analyses the little-known pages of the activities of Vasyl Porayko and the brothers Yulian and Yevhen Goyiv in the branch of the Ukrainian Student Union in Sniatyn in 1912–1921. The content and directions of the Ukrainian Student Union in Lviv are traced. The forms of practical activity of the branch of the Ukrainian Students' Union in Sniatyn of the period under study are revealed.

The contribution of V. Porayko and the brothers Y. and E. Goyiv to the development of this branch of the student youth society is shown. The activity of these figures in protecting the interests of students and the development of cultural and educational life of Ukrainians in the region is noted.

We found out that the Sniatyn section of the USS was formed on 1 November 1911 as one of the consequences of the practical activities of the USS after the completion of the 101 trial in Lviv. The USS as a youth organisation was a leading consolidating force for Ukrainian students in Galicia. Among the founders and active members of the society in Sniatyn during the Austrian period were Vasyl Porayko and the brother of his fiancée Olha Goyiv, Julian, and during the Polish occupation, in 1920–1921, the activities of the USS in Sniatyn were resumed by Julian and Olha Goyiv's younger brother, Yevhen. The Sniatyn section of the USS played a leading role in the Ukrainian social, cultural, and political life of the district and the town during both the Austrian and Polish periods.

The Sniatyn section of the USS was a kind of preparatory platform for further self-realisation in the public and command and control spaces for both V. Porayko and his closest friends, the Goyiv brothers. This activity became a significant stage in the formation of their personalities, friendship and interaction. In further studying this topic, it is necessary to pay attention to the characterisation of the relations between these figures in 1912–1937.

Key words: *Ukrainian Students' Union, Pokuttya, the town of Sniatyn, Galicia, branch, Enlightenment, Vasyl Porayko, Julian Goyiv, Yevhen Goyiv, Ukrainian Sich Riflemen, Ukrainian Galician Army.*

REFERENCES

- Arkhiv Upravlinnia Sluzhby Bezpeky Ukrainy v Ivano-Frankivskii oblasti. Spr. 15177-P. T. 2. 125 p.*
- Bazali, Ya. (1972). Svidoma Rodyna (u dvadtsiatylittia smerti Ivana Goiva) [Conscious Family (on the twentieth anniversary of Ivan Goiv's death)]. *Sniatyn. Zviazkovyi zemliakiv mista Sniatyna i okolyts [Snyatyn. Liaison of countrymen of the town of Snyatyn and its surroundings]*, no. 7, pp. 18–20 (in Ukrainian).
- Bazhanskyi, M. (1970). Yevhen Hoyiv [Yevhen Hoiv]. *Sniatyn. Zviazkovyi zemliakiv mista Sniatyna i okolyts [Snyatyn. Liaison of countrymen of the town of Snyatyn and its surroundings]*, no. 4, pp. 13–15 (in Ukrainian).
- Bazhanskyi, M. (1979). *Vidnovlennia Ukrainskoi Derzhavy 1918 roku [Restoration of the Ukrainian State in 1918]*. Detroit (in Ukrainian).
- Bazhanskyi, M. (1983). *Tvorchyi dynamizm patriotyzmu moikh zemliakiv. Haslova entsyklopediia [The creative dynamism of the patriotism of my compatriots. Encyclopaedia of slogans]*. Detroit (in Ukrainian).
- Bazhanskyi, M. (1984). *Vichno zhytymut... Postati vid zarannia istorii, azh do nainovishykh chasiv: Biohrafichnyi slovnyk [Eternally will live... Figures from the earliest history to the most recent times: A Biographical Dictionary]*. Detroit (in Ukrainian).
- Boida, A. (2022). Prychyny fizychnoi likvidatsii Vasyliya Ivanovycha Poraika v 1937 r. [Reasons for the physical liquidation of Vasyl Ivanovych Poraiko in 1937]. *Siverianskyi litopys, [Siberian chronicle]*, no. 4, pp. 99–114.
- Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv (TsDIAL of Ukraine). Derzhavnyi arkhiv Kharkivskoi oblasti.*

Hurak I. (2003). Ukrainyskyi Studentskyi Soiuz: zasnuvannia ta diialnist do Pershoi svitovoi viiny [Ukrainian Student Union: foundation and activities before the First World War]. *Pytannia istorii Ukrainy [Issues of the history of Ukraine]*, vol. 6, pp. 116–120 (in Ukrainian).

Hurak, I. (2007). “*Moloda Ukraïna*”: studentstvo v suspilno-politychnomu zhytti Halychyny (60-ti rr. XIX – pochatok XX st.) [“*Young Ukraine*”: studentship in the social and political life of Galicia (1860s – beginning of the 20th century)]. Ivano-Frankivsk: Vydavnytstvo PP Tretiak I. Ya. (in Ukrainian).

Ivano-Frankivskyi kraieznavchyi muzei.

Khoma, I. (2018). Yevhen Konovalets ta Ukrainyskyi Studentskyi Soiuz [Yevhen Konovalets and the Ukrainian Student Union]. *Naukovi Zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istorii. [Scientific Notes of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. History Series]*, no. 1, part 2, pp. 100–104 (in Ukrainian).

Kovaliuk, R. (2001). *Ukrainyskyi studentskyi rukh na Zakhidnykh zemliakh. XIX – XX stolittia [Ukrainian student movement in the Western lands. XIX–XX centuries]*. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypyakevycha NAN Ukrainy (in Ukrainian).

Kovaliuk, R. (2003). *Natsionalno-patriotychnyi rukh studentskoi molodi Lvivskoi Politekhniky (druha polovyna XIX – persha polovyna XX stolittia) [National and Patriotic Movement of the Student Youth of Lviv Polytechnic (second half of the XIX – first half of the XX century)]*. Lviv: Lvivskyi Politekhnichnyi Universytet (in Ukrainian).

Krykun, M. (1998). Studentski orhanizatsii Lvivskoho Universytetu na pochatku XX stolittia (1900–1914) [Student Organisations of Lviv University in the Early XX Century (1900–1914)]. *Lviv – misto, suspilstvo, kultura. Studii z istorii Lvova [Lviv – city, society, culture. Research on the history of Lviv]*, vol. II, pp. 205–214, Krakow: Wyd. Naukowe WSP (in Ukrainian).

Kuzmyn, R. (2016). Ukrainyskyi Studentskyi Soiuz: tsentralnyi koordynatsiinyi orhan studentskykh tovarystv Halychyny v 1909–1914 rokakh [Ukrainian Student Union: the central coordinating body of student societies in Galicia in 1909–1914]. *Hilea: naukovyi visnyk [Gilea: scientific herald]*, issue 110, pp. 46–51 (in Ukrainian).

Masovyi protses ukrainskykh studentiv pered polskym sudom [Mass trial of Ukrainian students before a Polish court] (March 8 (February 23)). *Dilo [Work]*, no. 52, pp. 3–4 (in Ukrainian).

Trylovskyi, K. (1936, November 3). Pro polkovnyka Dmytra Vitovskoho (z moikh spomyniv) [About colonel Dmytro Vitovskiy (from my memories)]. *Svoboda [Freedom]*, no. 257, p. 2 (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 23 червня 2024 р.